

izročene mladine in kako zvesti in pokorni podaniki preslavne vladajoče hiše smo vsi slovenski učitelji, to vedó pač dobro vsa naša predpostavljena oblastva. Saj ne mine nobeno zborovanje naše, da bi se ne spominjali presvitlega vladarja našega in „Zaveza“ naša še ni nikdar zborovala, da bi ne bili brzojavno izrazili udanosti in zvestobe vsega slovenskega učiteljstva našemu cesarju. In pogledjte dalje v naš list! Pogledjte, ali se nismo vsacega dogodka v presvitli hiši Habsburški toplo spominjali, pisali več lojalnih člankov in sestavkov, v katerih smo odkrivali gorečo ljubezen in neomejeno zvestobo učiteljstva do preslavne vladajoče hiše. In zakaj mislite, je sklenilo naše društvo na lanskem občnem zboru, proslavljati spomin 50 letnega vladanja našega presvitlega cesarja s tem, da pri naših bornih plačah skladamo prostovoljne darove za „cesar Franc Jožefovo ustanovo za učiteljske sirote na Kranjskem!“ V proslavo in spomin na ta velevažni in redki avstrijski praznik zbiramo tudi darove za „učiteljski konvikt“. Ko bi slovenski učitelji ne bili tako zvesti podaniki našega vladarja, bi v take namene gotovo ne skladali svojih krvavo zasluženih novcev. Te besede pokladamo na srce našim klevetnikom. Kdor se bije s takim orožjem, ta mora pasti v boju. Za to nam je porok tudi vse slovensko učiteljstvo, ki še nikdar ni bilo tako solidarno, ki se še nikdar ni tako tesno oklepalo svojega glasila, kakor prav sedaj, ko bijemo boj za obstanek — s klerikalizmom. Ta solidarnost slovenskega učiteljstva nam daje pogum in nas navdušuje, da bomo z novim letom še z večjim pogumom stopili na bojno polje ter nevstrašeno vihteli prapor napredka in prosvete v blagor izročene nam mladine ter v blagor, čast in ponos našega tlačenega stanu. Zato bo tudi v novem letu geslo naše: Ne nazaj, ne navzdol, ampak naprej in navzgor!

## Naš sovražnik.

### II.

„Blast nur, ihr Stürme, blast mit Macht,  
Mir soll darob nicht bangen;  
Auf leisen Sohlen über Nacht  
Kommt doch der Lenz gegangen!“

**D**r. Ebenhoch, jeden glavnih vodij klerikalne stranke je v gorenje-avstrijskem katoliškem društvu grozno zabavljaj zoper učitelje, kateri hočejo deželni zbor prisiliti, da jim poviša plačo in nasprotujejo klerikalni stranki. Razkladal je zbranim kmetom, da deželni zbor ne more zvišati učiteljem plače, ker za to ni pokritja. Potem je pa vender rekel, da je on že imel izdelan načrt, po katerem bi se stanje učiteljem izboljšalo, ne da bi se ljudstvo obremenilo, in tudi

deželni zbor bi bil temu pritrdil, a terorizmu učiteljev, ki se že približuje terorizmu socializmov, se deželnozborska večina udati ne more. Torej po tem je priznal dr. Ebenhoch v nasprotju s tem, kar je poprej trdil, da se učiteljem lahko pomaga, a klerikalci nočejo, ker učitelji nočejo pred njimi klečeplaziti, temveč zahtevajo, kar jim gre. Tudi je priznal, da je stanje učiteljev potrebno zboljšanja. S tem je očitno povedano, da klerikalci niso prijatelji učiteljskega stanu, posebno ne morejo trpeti učiteljev, ki imajo kaj samostojnosti. Radi bi zopet naredili učitelje za farovške hlapce. Stranka, ki je učiteljem zares prijazna, se v tacih vprašanjih ne ozira na družega, če je stanje učiteljev zares potrebno zboljšanja, in če se dajo dobiti sredstva za to. To, kakšnega političnega mišljenja so učitelji, ne sme priti v poštev. Govorjenje klerikalnega Ebenhocha je ostro obsodil celo krščansko-socialni list „Deutsches Volksblatt“, kateremu se pač veri sovražen liberalizem podtikati ne more. Ta list namreč piše: „Poslanec Ebenhoch ima posebno srečo, da sebe in svojo stranko spravi ob kredit pri vseh dostojnih, politično razsodnih ljudeh. Klerikalci gorenjeavstrijski\*) prepirajo se zadnji čas zopet prav močno z učiteljstvom. Posl. Ebenhoch se je torej v glavni skupini katoliškega ljudskega društva hotel maščevati nad učitelji, rekši nastopno: „Mi smo iskali, kako bi se dalo doseči povišanje učiteljskih plač, ne da bi se povišala bremena ljudstva. Na mizi moje sobe leži elaborat, ki bi utegnil na to stran kaj pomagati, in kojega bi, tako mislim, deželni zbor tudi odobril bil. Odkar pa je nastopil ta, vse meje svobode in politične dostojnosti presegajoči terorizem, je akcija ustavljena in ostane pri starem“. — Izpolnitev upravičenih tirjatev jednega stanu se torej dela zavisna od tega, kako politično misli. In ta stranka se ponaša vedno „s politično moralno!“ Fej! To je politika nizkotne osvetoželjnosti in nemorale!“ Seveda dr. Ebenhochu ni niti verjeti, da bi bila zares mislila klerikalna stranka na izboljšanje učiteljskih plač. Najbrž je le hotel s tem nekako oprati svojo stranko, da ničesa ne stori v tem oziru, in se malo razjeziti nad učitelji, ki nočejo plesati po klerikalni piščalki. Morda je celo domišljeval se, da s tem ukloni učitelje klerikalni komandi.

Kdor jih dosihdob še ni spoznal, ta spozna lahko iz tega poročila, kak trn v peti smo učitelji klerikalcem. Vsi spoznajo, da ne moremo shajati s tako sramotno nizkimi plačami in trdijo tudi, da bi nam lahko pomagali, pa nam nočejo! Izstradati nas hočejo ter nam izpiti do zadnje kaplje vso kri! Poleg nas bi uničili radi tudi sedanjo šolo ter ustanovili tako, ki bi bolje ugajala njihovim namenom; merodajni krogi jih pa gledajo in jim tudi strežejo, kjer le morejo. Koliko časa

\*) Kranjski tudi.

še se bode morala ponosna stavba državnega šolskega zakona, kateri se je po vsej pravici imenoval „biser avstrijskega zakonodajstva“, koliko časa še se bode morala ta stavba vpirati klerikalnim viharjem, ki se vedno hujše in ljutejše zaletavajo vanjo? Res je, velika masa učiteljstva, izvzemši nekaterih renegatov in efialtskih značajev, ki so postali voljno orodje in pomočniki mračnjakov, ta masa hoče vstrajati v boju do zadnjega ter odbijati klerikalne napade, le žal, da se vedno bolj utesnuje in uklepa v klerikalne spone prostost učiteljeva, koja rabi neobhodno za razvoj svojih moči in zmožnosti ter za uspešno delovanje svoje; učitelji se potiskajo na ta način v defenzivo in v tem stanju bijemo hud boj z močnim nasprotnikom. Naj bolj žalostna in nenaravna pri tem boju pa je okolnost, da dobiva klerikalizem vedno dovolj hrane in pomoči prav od tistih faktorjev, ki so poklicani, braniti in varovati šolo, učiteljstvo in zakon, ki je bil sankcioniran od našega presvetlega cesarja. Resnično razsvitljene vlade ne podpirajo in ne pospešujejo klerikalizma ter njegovega vpliva v šoli. Take vlade ne morejo podpirati tistih fanatičnih in vladoželjnih družeb, ki bi rade uklenile v železne verige in spone duh in srce vesoljnega človeštva, da bi le sami mogli potem brezpogojno vladati.

Tako stremljenje klerikalizma ne zasluži torej zaslombe in pomoči, ampak pobijati je treba to stremljenje pri vsakej priliki, saj vera naša pri tem, prava vera v Boga, koja nosi v svojem srcu vsak dober in blag človek, ta vera ni v nevarnosti; njena notranja moč je tako velika in močna, da ji ni treba dajati še zvananje pomoči. — — — — — Tudi velikim masam ljudstva je izginil pravi pojmov duševno prostost. Nekateri se dadó voditi od ljudskih zapeljivcev, od najemnikov klerikalizma z vrstico za vratom ter hodijo z reakcijo čez drn in strn, drugi zopet — z malimi izjemami — se pa ne zmenijo in ne brigajo za nikogar drugega, kakor za lastni „ego“ ter jim je vsejedno, če napreduje narod v omiki ali ne. Ko bi pa te mase poznale dogodke svetovne zgodovine ter izprevidile, da ima brutalna diktatura klerikalizma za sabo le strašne in grozne nasledke, bi polagoma tudi izpregledale ter se boljše brigale za narodov napredek. Ljudstvo bi se moralo potem z grozo obrniti od tega temnega in nepovoljnega gibanja, če bi izpoznalo, kaj nosijo ti temno misleči biriči v svojem programu; hrbet bi moralo pokazati ljudstvo vsem tem mračnjakom, ko bi vedelo, da so vera, ljubezen do domovine in dinastiška zvestoba vsem le nekaki izveseki, da izdelujejo neumorno in vstrajno svoje temne načrte, (katoliški shod v Solnogradu!) s pomočjo katerih bi pridobili klerikalni samovolji in despotizmu vrhovno poveljstvo ter podjarmili, uničili in razdrli vsako prosto gibanje, vsako prosto mišljenje.

Vendar po vsaki, tudi še tako hudi in trdi zimi, pride gotovo tudi blagodejna in vesela pomlad. Zato na noge, tovariši iz mesta in

z dežele, mladi in stari! Združujmo se v okrajnih in deželnih učiteljskih društvih ter v „Zavezi“ naši in če treba tudi v zvezi vseh avstrijskih učiteljskih društev ter z združenimi močmi odbijajmo našega podedovanega sovražnika, ki hoče uničiti zopet ugled našega svetega stanu ter srečo avstrijskih narodov.

Učitelji vemo, da zastopamo veliko in plemenito stvar: vzgojo mladine in izomiko naroda! Ta zavest bo okrepčevala naše moči ter užigala nov ogenj našemu pogumu in vstrajnosti. Duh, kateri nas vse prešinja, ta duh moramo širiti med narod ter pri vsakej priliki narod poučevati, da sta prosta šola ter prost, neodvisen, od težkih skrbi osvoboden učiteljski stan tista važna faktorja, katerih si narod ne sme pustiti oropati, da ne pade zopet nazaj v srednjeveško temo. Mi premoremo mnogo, mi smo velika moč, če smo edini. Duh, ki navdaja celo armado, kakoršna je učiteljstvo v celoti, ne more biti premagan. Torej, tovariši in tovarišice, le pogumno naprej s praporom prosvete in omike! Zmaga mora biti naša!

## Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

### H.

#### O zgodovini avstrijsko-ogerske pogodbe.

(Dalje.)

**D**oslej je bilo osebno edinstvo med Ogersko in Avstrijo le slučajno in se je obnovilo od slučaja do slučaja. Sedaj pa se je spremenilo slučajno osebno edinstvo v stalno edinstvo, ker so Ogri pripoznali prestolonasledstvo moškim potomcem habsburškega rodu. Kot prvega ogerskega dedinskega kralja so venčali l. 1687. Jožefa I., ki je po Leopoldovi smrti l. 1705. zasel ogerski prestol. Jožef I. je odstavil nekaj Ogrom nepriljubljenih svetovalcev in se pogajal z uporniki. Rakoczy je zahteval, da se zopet obnovi samostalno Erdeljsko, katero je pridobil Leopold I. proti primerni odškodnini l. 1696. od kneza Mihaela Apafija II. V to pa ni hotel privoliti Jožef I. Sedaj se je uprla Rakoczyjeva stranka, ki je na zborovanji v Onodu sklenila, da se ima za vedno ločiti Ogersko od Avstrije. Vendar je bil pri Trenčinu Rakoczy premagan in je potem zapustil svojo domovino ter naposled umrl na Turškem. Jožef I. pa je pomilostil upornike in v Satmaru potrdil vse stare ogerske svoboščine. Kmalu potem je umrl Jožef I. l. 1711.

Nasledil ga je brat Karol VI. (III.) od l. 1711—1740, ki je tudi podpisal satmarsko pogodbo in sklical deželni zbor v Požun, kjer so ga